

ขอการวัดด้วยความเคารพ แต่ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่

รสนิน กาสด*

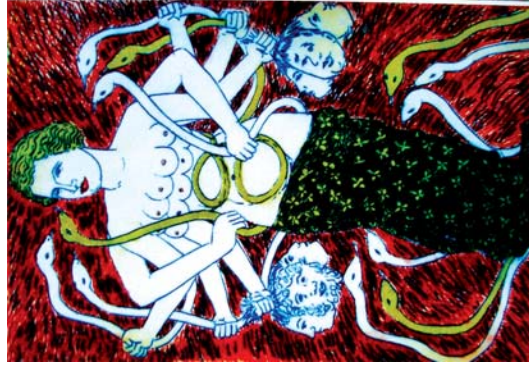

เมื่อไม่นานมานี้ได้มีนิทรรศการเดี่ยว เป็นผลงานศิลปะภาพพิมพ์ของ
อาจารย์ ศิลปิน รองศาสตราจารย์พงศ์เดช ไชยคุตร เดินทางทำการเผยแพร่ ตั้งแต่
หอศิลป์แห่งชาติ แห่งภูมิภาค แห่งจังหวัด และต่อไปคือ หอศิลป์ต่างประเทศ

ศิลปิน พูดถึงผลงานชุดนี้ว่า

“แจ็ก แฮมมิ่ง คิงส์ ของผมมิได้มีเพียงแจ็กโพรีดำ ดอกจิก โพรีแดง
หรือข้าวหลามตัด มีบุคคลที่เป็นแจ็ก แฮมมิ่ง คิงส์ อีกมากในสายตาของผม
“ทุกคน” มีบทบาทของ แจ็ก แฮมมิ่ง คิงส์ บุคลิกภาพที่น่ารัก น่ากลัว ไม่น่าไว้วางใจ
 ฯลฯ ของผู้คน ล้วนเป็นบทละครที่ประกอบกันเป็น “ละครโรงใหญ่”
ผู้กำกับละครคือ “ธรรมชาติ” ผู้เขียนบทก็ “ธรรมชาติ” หรือความเป็น
“ธรรมชาติ” ของมนุษย์โลก ที่เกิดมาเพื่อแสดงบทบาท “สังสารวัฏ” ผลงานชุด
J, Q, K หรือ แจ็ก แฮมมิ่ง คิงส์ ชุดนี้พยายามแสดงทัศนะของผมที่มีต่อผู้คน
วัฒนธรรม สังคม การเมือง ในเชิงเสียดสี ถากถาง ล้อเลียน สะท้อนการผสมผสาน
ของสิ่งต่างๆที่ ไม่น่าจะเป็น...ไม่คิดว่าจะเป็น...ไม่ควรจะเป็น...ไม่เชื่อว่าจะเป็น...”
(พงศ์เดช ไชยคุตร, 2550: 3) มีผลงานหลายชิ้นที่ศิลปินสร้างขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจาก
ผลงานศิลปะตะวันตกที่มีชื่อเสียงกองโลกมาเป็นภาพต้นแบบในการสร้างสรรค์ใหม่
ในภาคตนเอง ผู้เขียนขอนำเข้าสู่ผลงานภาพพิมพ์ Homage to Artist’s เพื่อศึกษา
ถึงภาพต้นแบบควบคู่ไปกับการนำมาสร้างใหม่ของศิลปินพงศ์เดชและศิลปินอื่นๆ
ที่ใช้ภาพต้นแบบเดียวกัน ต่างแสดงแนวความคิดที่ต่างกันออกไป แม้ในอดีต
จะมีศิลปินสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้ภาพสำคัญที่เป็นที่รู้จักมาสร้างใหม่
ในภาคตนเอง แต่ก็จะมีไม่มากเท่าในสมัยปลายศตวรรษที่ 20 สิ้นศตวรรษที่ 21
อย่างต่อเนื่อง แสดงถึงความนิยมของศิลปิน และกระแสการตอบรับจากผู้ชม
ลักษณะดังกล่าวนี้ได้ถูกเรียกขานขึ้นในช่วงปีค.ศ. 1970 ภายใต้ชื่อ แอ็พโพรปริเอชัน
(Appropriation) การสอดแทรกความคิดใหม่ลงในรูปแบบโครงสร้างผลงานที่มี
ชื่อเสียงเป็นการด้อยอดที่ทำให้ศิลปินรุ่นต่อมาได้ประลองทั้งความคิดและวิธีการ
อย่างหลากหลาย การมีผลงานสำคัญที่เป็นที่รู้จักจดจำจากผู้ชมทั่วโลกเป็นฐานหลัก
อยู่ในผลงานตนเองนั้น เท่ากับเกิดผลสัมฤทธิ์ในด้านการดึงดูดสายตาเป็นลำดับแรก
ส่วนที่เหลือคือสาระใหม่ของศิลปินที่ต้องการจะให้สังคมรับรู้ไม่ว่าจะเป็นความ
สุนทรีย์ในบริบทใหม่ หรือความคิด ความรับผิดชอบต่อสังคมในเชิงล้อเลียน ถากถาง

*รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาพพิมพ์ ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม และประติมากรรม
คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาพส่วนหนึ่งในผลงานชุด Homage to Artist's Mother โดย พงศเดช ชาญคุณ

หรือแม้กระทั่งปะทะอย่างรุนแรงก็ตาม วิธีการในลักษณะของศิลปะแอฟโฟรปริเอชั่น ยังเปิดทางให้ศิลปินได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ออกไปอีก อย่างน่าสนใจ ทั้งที่ต่างก็มาจากภาพต้นแบบเดียวกัน

การแสดงความเคารพตอบบรรดาศิลปินสำคัญภายใต้ชื่อ 'Homage to Artist's' ขึ้นนี้ ศิลปินพงศ์เดชได้นำเสนอเป็นภาพขนาดยาวที่ประกอบขึ้นจาก 4 ภาพเรียงต่อกันเป็นภาพใหญ่ 1 ภาพ ศิลปินยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระของการล้อเลียนเหน็บแนม ดังเช่นผลงานชิ้นอื่นๆ ในชุด แจ็ค แฮมมิ่ง คิงส์ การล้อ เหน็บแนมที่อาศัยเรื่องราวจากภาพสำคัญๆ ในศิลปะตะวันตกเป็นฐานคิดสำหรับการผนวกสาระใหม่ลงไปปรากับการปรุงรสชาติใหม่ให้กันและกัน ศิลปินได้อธิบายถึงความหมายต่างๆ ในแต่ละภาพดังนี้

ภาพวินัส หกแขนในผลงานชุด

Homage to Artist's

โดย พงศ์เดช ไชยคุตร

ผลงาน แกะสลักหินอ่อน

"วินัส เดอ ไมโล" อายุราว
ศตวรรษที่ 2 ก่อนคริสตกาล

ภาพที่ 1 รูปทรงในภาพนี้มาจาก ศิลปะตะวันตก และตะวันออกโดยการตัดต่อประติมากรรมกรีก วินัส เดอ มิลโล (Venus de Milo) ร่วมกับประติมากรรมจาม (ศิลปะโบราณในเวียดนาม) ซึ่งศิลปินถือว่าเป็นประติมากรรมที่มีแต่ส่วนลำตัวช่วงบนปราศจากศีรษะ ที่สำคัญ คือ ประติมากรรมจามนี้จะมีเต้านมจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงการเลียดู ความสมบูรณ์ การรวมรูปทรงทั้ง 2 ในการสร้างชีวิตขึ้นใหม่นี้ ศิลปินเพิ่มจำนวนแขนตั้งเจ้าแม่ในศิลปะฮินดูเข้าไปพร้อมด้วย เพิ่มอารมณ์ขัน ด้วยการพัน โครงลายดอกให้แก่วินัส มือทั้ง 6 คว่ำจับยี่ดง ส่วนมืออีกคู่ ทำหน้าที่รวบผมหัว ศีรษะบุรุษไว้ทั้ง 2 ด้าน ศิลปินให้ความหมายทั้งหมดในภาพนี้ เป็นนัยยะแฝงอยู่ในรูปลักษณะของเจ้าแม่ลำนารายณ์

ภาพชายหนุ่ม
ผลงานชุด
Homage to Artist's
โดย พงศเดช ไชยคุตร

ผลงาน “อะไรที่ทำให้บ้านปัจจุบันมีความต่างไปมากและช่างมีเสน่ห์ยิ่งนัก” (Just What Is It that Makes Today Homes So Different, So Appealing?) ผลงานของ Richard Hamilton ศิลปินลัทธิป๊อปอาร์ต (Pop Art) ชาวอังกฤษ

ภาพที่ 2 ของผลงานชุด Homage to Artist's ศิลปินพหุศาสตร์ได้แสดง ความเคารพต่อศิลปินลัทธิป๊อป อาร์ต (Pop Art) อันได้แก่ผลงานของ Richard Hamilton ชาวอังกฤษ โดยการหยิบยืมผลงานที่มีชื่อชาวเอเชียคราวคำถาม เจริญปรารถว่า “อะไรที่ทำให้บ้านปัจจุบันมีความต่างไปมากและช่างมีเสน่ห์ยิ่งนัก” (Just What Is It that Makes Today Homes So Different, So Appealing?) มาเป็นภาพต้นแบบ และสานต่อเข้าสู่สังคมบริโภคนิยมยุคตนเอง

ผลงานต้นแบบโดย Hamilton นั้น มีแนวคิดจะให้ป็นดังเครื่องเตือนความทรงจำสำหรับคนรุ่นใหม่ในอนาคต ถึงเรื่องของเวลา สถานที่ และคุณค่าต่างๆ ในทศวรรษนี้ ผลงานชิ้นนี้จึงแสดงสาระของสิ่งต่างๆ ภายในบ้านของยุคทศวรรษที่ 1950 ซึ่งเป็นปัจจุบันขณะของ Hamilton นั้น เป็นยุคที่ก้าวหน้าของการค้นพบวิทยาการต่างๆ ทางเทคโนโลยี ผู้คนต่างซื้อของจำพวกโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เทปบันทึก หนังสือการ์ตูน ประเภทคอมมิค (Comic) นิยมขนมหวาน ทูทซี่โรลพ็อพ (Tootsie-roll Pops ซึ่งถูกขายให้มีขนาดใหญ่อยู่ในมือชายหนุ่ม) อาหารกระป๋อง (ดังเช่นหมูแฮมกระป๋อง) และอาหารจานด่วนต่างๆ (TV Dinners) นอกจากนี้ ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกของแม่บ้าน ดังเช่น เครื่องดูดฝุ่น ที่สามารถทุ่นแรงให้กับสุภาพสตรีทุกบ้านได้เป็นอย่างดี ผลงานของ Hamilton ไม่ได้ทิ้งสิ่งใดไว้ให้ชุมชนจินตนาการ ภาพต่างๆ ทั้งหมดปราศจากสัญลักษณ์ของเนื้อหาสิ่งที่เห็นก็คือสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งของของผู้ใช้ทั้งหลาย หากแต่ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ การล้อเลียนเย้ยหยันตนเอง เป็นการกระทบที่รวมกันเป็นความขบขัน

Hamilton ใช้วิธีการติดปะ (Collage) รูปภาพต่างๆ ขึ้นเป็นองค์ประกอบรวมภายในบ้าน รูปทั้งหมดแสดงความทันสมัยที่เป็นอเมริกันดรีม (The American Dream) เป็นความใฝ่ฝันของผู้นในยุทศวรรษที่ 1950 และชี้ประเด็น ตอบคำถามด้วยภาพว่า อะไรที่มันทำให้บ้านในปัจจุบันขณะ (ของยุคซิลปิน) จึงช่างมีความต่าง และมีเสน่ห์ดึงดูดความสนใจมาก (Fichner-Rathus, 1998: 19)

เมื่อ “Just what Is It that makes Today’s Homes So Different, So Appealing?” ของซิลปิน Hamilton ถูกนำมาสร้างใหม่ ในภาคใหม่ซึ่งกำกับโดยซิลปินไทย พงศ์เดช ไชยคุตร ผู้ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในยุคทศวรรษที่ 3 ยุคที่โลกมนุษย์ก้าวไปอย่างไร้พรมแดน สรรพสิ่งในยุค 50 เดิมจึงถูกปรับเปลี่ยนเป็นสังคมปัจจุบันที่ซิลปินพบเห็นอยู่ทั่วไป เป็นมุมหนึ่งของปัญหาสังคม รสนิยมที่มากับเทคโนโลยีใหม่ สาระภายในจึงแฝงเรื่องเพศไว้กับรายละเอียดภายในห้อง เช่น ผลงานจิตรกรรม “กำเนิดวินัส” (The Birth of Venus) ของแซนโดร บอตติเชลลี (Sandro Botticelli) ซิลปินชาวฟลอเรนซ์ยุคเรอเนซองส์

ชีวิตไปกองเกลื่อนและที่กำลังปรากฏภาพบนจอคอมพิวเตอร์ ถัดไปเป็นผู้หญิงเปลือย เน้นการช่วยขุดขุดหาทางการยกขา มีใบหน้าผู้ชายปรากฏบนจอโทรทัศน์ เหนือขึ้นไปมีภาพบุคคล ซึ่งภาพต้นแบบจะเป็นผู้ชายลักษณะทรงภูมิที่ดูราวกับ บุคคลสำคัญของบ้าน หากแต่ภาพบุคคลของซิลปินพงศ์เดชจะเป็นภาพ

ไอส์ไตน์ ที่แถบดินขาวออกมา ซึ่งศิลปินนำมาจากชิ้นงานที่สร้างสรรค์แล้วมาวางประดับไว้เป็นคนสำคัญของสถานที่นี้ด้วย พื้นหลังด้านขวาของรูป คือ หญิงสาวกับเครื่องดนตรีปี่นอ ปี่นอโบราณบอกเล่าในพื้นที่รูปสัญลักษณ์ลูกศร จากเดิมที่ Hamilton ระบุว่า แต่เดิมการทำความสะอาดไปใดไกลเพียงที่ลูกศรชี้เท่านั้น และที่สุภาพสตรีกำลังไขว่คว้านั้นทำความสะอาดได้ไกลกว่าคือ ไปจนถึงขั้นบันไดข้างบน ศิลปินพงศ์เดชบรรจุนื้อหาใหม่ด้วยภาษาอังกฤษ บอกความหมายว่าให้ทำความสะอาดหรือชำระจิตใจของคุณ ลูกศรชี้ตรงไปยังหญิงสาวที่กำลังดูดฝุ่นพื้นชั้นบนอยู่ รูปทรงสำคัญที่ชัดเจนที่สุด คือ รูปชายหนุ่มที่ Hamilton แสดงให้เห็นถึงการเกร็งตัว ผลักกลามเนื้อออกมาแสดงความงามความสมบูรณ์ตามอุดมคติของนักเพาะกาย ในขณะที่ชายหนุ่มในภาพของศิลปินพงศ์เดชจะถูกสร้างขึ้นใหม่ขยายเน้นให้เป็นภาพหลักขนาดใหญ่ชัดเจนกลางภาพศิลปินต้องการสื่อให้รับรู้ถึงความเป็นนักกลาม โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในความถูกต้องของสรีระ พลังการรับน้ำหนักจึงต่างจากรูปถ่ายของภาพต้นแบบ หากแต่การเน้นของศิลปินมาเจาะจงที่ร่างเปลือยขาวโพลนกับสิ่งที่ถืออยู่ในมือ ซึ่งเป็นได้ทั้งลูกกวาดคอมยัมสิริงที่ถูกขยายให้มีขนาดใหญ่หรือเป็นลูกโป่งสิริง วัสดุอันเป็นที่นิยมที่สุด และเป็นนัยยะแฝงถึงการป้องกันโรคภัยที่มาับทางเพศ

ผลงานจิตรกรรม “กำเนิดวีนิส” (The Birth of Venus) ของแซนโดร บอตติเชลลี
(Sandro Botticelli) ศิลปินชาวฟลอเรนซ์ ยุคเรอเนซองส์

ภาพวินัส หนึ่งในผลงานชุด Homage to Artist's โดย พงศ์เดช ไชยคุตร

ภาพที่ 3 ภาพต้นแบบ คือ วินัสจากผลงาน “กำเนิดวินัส” (The Birth of Venus) ของศิลปินแซนโดร บอตติเชลลี (Sandro Botticelli) ชาวฟลอเรนซ์ ในยุคเรอเนซองส์ (Renaissance) หรือยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ จิตรกรรม “กำเนิดวินัส” หรือที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะนิยม เรียกว่า “วินัสบนฝาหอย” (Venus on the Half-Shell) ทั้งนี้เพราะศิลปินเขียนภาพให้วินัสเปลือยยืนอยู่กลางเปลือกหอยขนาดใหญ่ ตามตำนานที่เล่าว่าวินัสกำเนิดจาก ฟองคลื่น มหาสมุทร ลอยไปสู่ฝั่งแห่งเกาะศักดิ์สิทธิ์โดยฝาหอยขนาดใหญ่

บอตติเชลลี สร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจจากที่มาหลากหลาย รวมทั้งบทกวีร่วมสมัยบทหนึ่ง แต่งโดย Angelo Poliziano ที่บรรยายถึงการกำเนิดของเทพธิดาวินัส และจากเพลงสรรเสริญของกรีกโบราณต่อโพไรต์ (Aphrodite) เทพธิดาแห่งความรักและความงาม ซึ่งเป็นชื่อเรียกวินัสในภาษากรีก

วินัสเทพธิดาแห่งความรัก นำความงามสู่โลกเป็นเทพธิดาที่งามล้ำเลิศ กลายเป็นอุดมคติที่แพร่หลายและยอมรับกันทั่วในนครฟลอเรนซ์ บอตติเชลลี สร้างความงามของเทพธิดาแห่งความรักให้กำเนิดขึ้นในนครแห่งนี้ โดยการ

เชื่อมกันระหว่าง มโนคติทางคลาสสิก (Classic) ของกรีก และคริสเตียน เข้าด้วยกัน การวางท่าให้กับวินัสนั้นเรียกความทรงจำถึงรูปแบบประติมากรรม คลาสสิก “Venus Pudica” (Modest Venus) ในท่วงท่าของการใช้มือ ปิดป้องทรวงอก วินัสของบอตติเชลลีเพิ่มการปิดป้องส่วนเพศด้วยผมสีทองยาว เป็นลอนคลื่น ใบหน้าวินัสเอียงเล็กน้อย ทอดสายตาในลักษณะเหมือนฝัน ประหม่า

เทพเจ้ากรีกที่ปรากฏด้านซ้ายของวินัส คือ เซฟเฟอร์ (Zephyr) วายุเทพแห่งลมตะวันตก ซึ่งโอบกอดเทพธิดาคลอริส (Chloris) ไว้ ต่างช่วยกัน เป่าลมให้วินัสซึ่งยืนอยู่บนฝ้ายหอยเคลื่อนไหวเข้าสู่ บอตติเชลลีได้อ่านเรื่องคลาสสิก เกี่ยวกับเทพธิดาคลอริส (ซึ่งแต่งโดย Ovid) ว่าถูกข่มขืนโดยเซฟเฟอร์ ต่อมา ภายหลังได้แต่งงานกัน เทพทั้ง 2 นี้จะปรากฏอยู่ในผลงาน “ตำนานฤดูใบไม้ผลิ” (Allegory of Spring) ซึ่งศิลปินเขียนขึ้น 5 ปีก่อนการเขียนภาพ “กำเนิดวินัส” เพื่อให้เป็นกลุ่มร่วมกับวินัส เพราะเทพเจ้าลมตะวันตกในโลกคลาสสิกนี้ จะเชื่อมโยงกับเรื่องของการผลิอก และกับวินัสที่แต่งไว้โดย Angelo ว่าเซฟเฟอร์ เป็นเพียง “ลม” เดียวเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้พัดเข้าสู่สวนของวินัส เป็นเทพเจ้าที่จัดเตรียมน้ำค้าง และกลิ่นหอมหวานต่างๆ ครอบคลุมโลกด้วย มวลดอกไม้บนนาพันธุ (Rynck, 2004: 85 – 86)

เทพที่ปรากฏด้านขวา คือ เทพธิดาแห่งฤดูกาล (Horai หรือ Horae ในภาษาละติน) ในภาพนี้เมื่ออยู่ในการแสดงเป็นฤดูใบไม้ผลิ ก็จะมีนามว่า โพโมนา (Pomona) (Fichner-Rathus, 1998 : 327) กำลังอยู่ในอิริยาบถต้อนรับ ด้วยผืนผ้านางาม สะบัดเตรียมโอบคลุมในทันที เกี่ยวกับเทพธิดาที่เขียนขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มของวินัสนั้นจะเห็นว่า ชุดที่สวมใส่และผ้าคลุมที่เตรียม รับวินัสนั้น ประดับด้วย ดอกไม้ผลิบาน สวมมาลัยรอบคอด้วยพืชที่เป็นสัญลักษณ์ แห่งความรัก(จะออกดอกสีขาว มีกลิ่นหอม) ซึ่งเป็นพฤษภของวินัส ส่วนใต้กึ่งรัด ใต้ด้วยเข็มขัดกุหลาบ (ดอกไม้ของวินัส)

จินตนาการสตรีของบอตติเชลลีคือ รูปร่างผอมบาง และค่อนข้างจะแบน เมื่อเทียบกับศิลปิน เรอเนซองส์ด้วยกัน เน้นการใช้เส้น (แทนปริมาตร และแสงเงา) ในการสร้างความสัมพันธ์กลมกลืนที่ส่งต่อความรู้สึกอ่อนหวานละเมียด ละไม นอกจากนี้ยังใช้โครงเส้นโค้งให้เกิดการเคลื่อนไหว ด้วยการลากสายตาจาก

กลุ่มหนึ่งสู่อีกกลุ่มหนึ่งต่อเนื่องกัน และย้อนสวนกลับอย่างเลื่อนไหล การวางเทพทั้ง 2 ข้าง เป็นโครงสร้างเส้นโค้ง ทำให้วินัสตรงกลางเพิ่มความโดดเด่นยิ่งขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การวางวินัสตรงกลางภาพด้วยอ่างเปลี่ยนนวลสว่าง ก็เท่ากับการสร้างจุดเด่นไว้แล้ว การนำสายตาเข้ามาซึ่งการพินิจพิเคราะห์ รายละเอียดของแต่ละรูปทรงในส่วนหลังของภาพศิลปินใช้เส้นตรงแนวนอน เรียบแน่น แบ่งเขตผิวน้ำและท้องฟ้า ซึ่งเป็นสีอ่อนสว่างตัดกับเส้นแนวตั้ง ของต้นไม้ในน้ำหนักที่เข้มสร้างมิติใกล้ไกลชัดเจน หากไม่นับวินัสที่โดดเด่น นวลเนียนอยู่กลางภาพแล้ว เรื่องราวของเทพทั้ง 2 ด้านชายและหญิงน่าสนใจด้วย ทั้งนี้เพราะการใช้น้ำหนักเข้มกับปีกเทพดานชายและน้ำหนักเข้มของกลุ่มใบไม้ รวมทั้งร่มเงาทางด้านขวา จะเห็นชัดว่าต่างช่วยกันค้ำ เน้นเสริมให้เรื่องราว ของเทพทั้ง 2 ด้าน ได้รับความสนใจ สามารถดึงสายตาเข้าสู่รายละเอียดทั้งหมดที่ศิลปินเขียนขึ้นไม่ว่าจะเป็นอากัปกริยา และเครื่องนุ่งห่ม

สรุปได้ว่า บอตติเชลลีมีความสามารถ และชำนาญในการใช้เส้น อย่างมีคุณค่าหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างเส้นทั้งที่เห็นได้ชัดเจนและ ทั้งที่ซ่อนอยู่ภายใต้กลุ่มรูปทรง ในการจัดการสร้างองค์ประกอบ ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง ซึ่งต่างจากศิลปินก่อนหน้านี้ที่สร้างความต่างกันด้วยแสงและเงาเป็นหลัก

ความงดงามของวินัสที่ผ่านการสร้างสรรค์โดย บอตติเชลลีนั่นถือเป็นอมตะก็ว่าได้กาลเวลาที่ผ่านมานับนานก็ยังสามารถครองใจศิลปินในยุคศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะศิลปินสตรีชาวฝรั่งเศสถึงกับเจาะจงเลือกมาให้เป็นส่วนหนึ่งของโฉมหน้าตนเอง ศิลปินนิยมใช้ชื่อ ออร์ลัน (Orlan) ในการนำเสนอผลงาน ซึ่งจัดอยู่ในประเภท บอดี้อาร์ต (Body Art) และมัลติมีเดียเพอร์ฟอร์แมนซ์ (Multimedia Performance Art) ศิลปินภาคภูมิใจที่จะประกาศตัวว่าเป็นศิลปินคนแรกที่ใช้การศัลยกรรมตกแต่งเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ศิลปะ (รสนัน กาศศ, 2548: 26)

ความคิดสร้างสรรค์ของออร์ลัน มุ่งสู่เรื่องความงามของมนุษย์ ความงามที่ขึ้นอยู่กับค่านิยมของแต่ละวัฒนธรรม ศิลปินได้กล่าวถึงมาตรฐาน รูปแบบความงามว่ามีอยู่ในทุกยุคสมัย ดังเช่น อารยธรรมชนเผ่ามายา (Maya) ในอเมริกากลาง ที่นำผ้ามายาพันศีรษะเล็กไว้ เพื่อว่าต่อไปภายหน้าจะได้มีรูปทรง ลักษณะอยู่ในอีกลักษณะหนึ่ง ความงามที่ขึ้นอยู่กับอุดมคติ หรือความเชื่อ ของมนุษย์แต่ละเชื้อชาติ

เผ่าพันธุ์และช่วงของกาลเวลา นำมาซึ่งความน่าสนใจยิ่งต่อศิลปินในการนำมาสร้างสรรค์ นอกจากนี้ศิลปินยังมีเรื่องของการต่อต้านร่วมอยู่ด้วยศิลปินไม่ได้ต่อต้านการทำศัลยกรรม หากแต่ต่อต้านผู้คนทั้งหญิงชายที่ผ่าตัดศัลยกรรม ต้องการให้เห็นภาพลักษณ์ที่เหมือนกัน จนเป็นความงามแบบลักษณะข้อบังคับ ศิลปินต้องการแสดงให้เห็นว่า การผ่าตัดทำศัลยกรรม ใช่ว่าจะทำให้เปลี่ยนแปลงเป็นความสวยงามได้เสมอไป ความงามและ การปรับเปลี่ยนตัวเองจะขึ้นอยู่กับมาตรฐานความงามของยุคสมัยที่ไม่ใช่เพียง ในอารยธรรมมาเท่านั้น ยังมีในอารยธรรมอื่นอีกด้วย

ศิลปินออร์ลียงขณะเตรียมตัวผ่าตัด

ศิลปินในระหว่างทำการผ่าตัดในบริเวณปาก

ศิลปินใช้ใบหน้าของตัวเองเป็นต้นแบบผิวใบที่แต่งแต้มความงามลงไป หากแต่การแต่งแต้มนี้ ต้องผ่านมีดผ่าตัดทางศัลยกรรมพลาสติก ซึ่งศิลปินได้ปรึกษากับศัลยแพทย์แล้วในเรื่องของการไม่เจ็บปวด ทั้งขณะทำการผ่าตัด และหลังการผ่าตัดแล้ว เรื่องของความเจ็บปวดจึงมิใช่ประเด็นที่ศิลปินให้ความสำคัญ เหมือนดังที่ศิลปินหลายคนแสดงความรู้สึกรุนแรงกับตัวเองทั้งในลักษณะการลงดาบด้วยการแสดงให้ดูเหมือนจริง (แบบมายากล) และทั้งที่ปฏิบัติจริงต่อตัวเอง เพื่อผลของความเจ็บปวดอย่างรุนแรงจากผู้ชม หรือให้ผู้ชมรับรู้ถึงความไม่ธรรมดา เป็นความต่างที่คาดไม่ถึงถึงเป็นต้น

การสร้างสรรคผลงาน ออร์ลือจะกำหนดภาพร่างขึ้นก่อน ด้วยการใช้อคอมพิวเตอรจัดองค์ประกอบขึ้นเป็นภาพลักษณะใหม่บนใบหน้า ไม่ว่าจะเป็น บุ่มบม วิวรอยตามลักษณะความงามของพวกพรีโคลัมเบียน (Precolumbian) หรือพวกอาฟริกกัน ก็ตาม (Orlan, 2547 : 99) นอกจากนี้ศิลปินยังได้ทำการ จัดองค์ประกอบรูปใบหน้า ขึ้นมาใหม่ โดยนำเฉพาะของใบหน้าสตรีใน ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความงามอันสุดยอด ดังเช่น วินัส (Venus) ไชคี (Psyche) ยูโรปา (Europa) ไดอานา (Diana) และ โมนาลิซา (Mona Lisa) โดยมีเจตจำนงและเหตุผลดังนี้

‘หน้าผาก’ มาจากภาพจิตรกรรมโมนาลิซา ของลีโอนาร์โด (Leonardo) เพราะโมนาลิซามีลักษณะของ 2 เพศตามเรื่องเล่าขานที่ว่าจิตรกรรมชิ้นนี้ ตามความจริงแล้วเป็นการนำเสนอผู้ชายซึ่งอาจเป็นตัวลีโอนาร์โด นั้นเอง

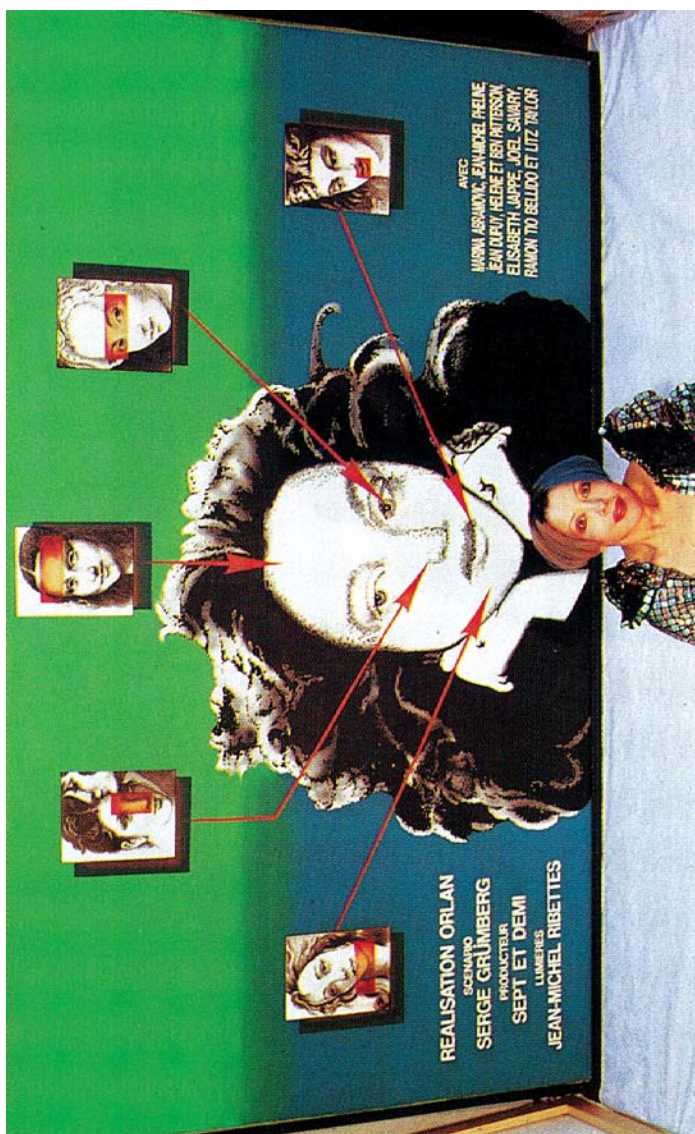
‘ดวงตา’ มาจาก ไชคี ของเจโอ โรม (Girome) เพราะความต้องการสำหรับ ความรักและจิตวิญญาณแห่งความงาม

‘จมูก’ มาจาก ไดอานา ประติมากรรมที่มีชื่อเสียงจาก School of Fontainebleau เพราะว่าเป็นเทพธิดาที่มีความกล้าเสี่ยงภัยอันตราย และไม่ยอม จานนต่อผู้ชาย

‘ปาก’ มาจาก ยูโรปาของบูเชร์ (Boucher) ทั้งนี้ก็เพราะ ยูโรปา มองหาอีกแผ่นดินหนึ่ง และยินยอมถูกล่อลวงไปสู่อนาคตที่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร

‘คาง’ มาจาก วินัสของ บอตติเชลลี (Botticelli) เพราะวินัสเป็นส่วนหนึ่งของตำนานออร์ลือ ในความเกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ การให้กำเนิด ได้ และสามารถเนรมิตสร้างสรรค์ได้ (Rose, 1993 : 85)

ในการผ่าตัดแต่ละครั้ง ศิลปินได้วางแผนให้เป็นการแสดงสดด้วย พร้อมทั้งนำเสนอเผยแพร่สู่สาธารณะผ่านการถ่ายทอดสด ส่งตรงถึงแกเลอรี

ศิลปินออร์ลัน (Orlans) ผู้เชี่ยวชาญผลงานของตนเอง อันแสดงใบหน้า ที่จะเป็น ผลสำเร็จของการผ่าตัดทำศัลยกรรมพลาสติก และแสดงที่มาแต่ละตำแหน่งบน ใบหน้าจากส่วนต่างๆ ของโครงงาในโลกศิลปะ

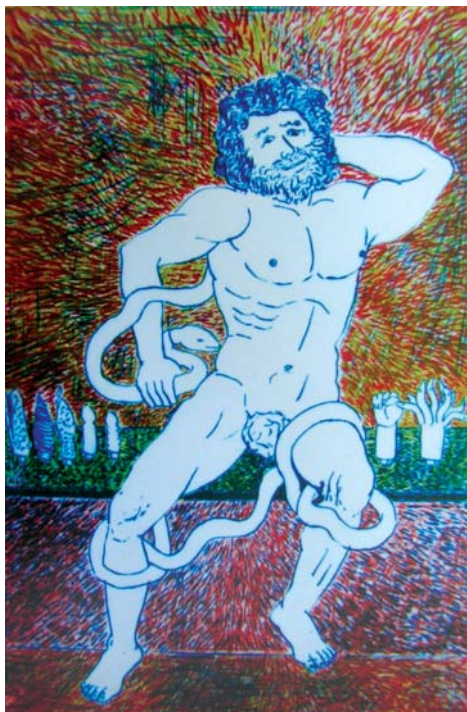
และไปสู่ประเทศอื่นๆ ด้วย (ผลงานชุดแรกของการผ่าตัด ศิลปินทำเพอร์ฟอร์แมนซ์ ในฝรั่งเศสและเบลเยียม) ห้องผ่าตัดถูกประดับให้เต็มไปด้วยดอกไม้สัญลักษณ์ต่างๆ ของลักษณะผู้หญิงในรูปแบบที่เข้ากันได้กับทางการแพทย์ เช่น ผลไม้ พลาสดิกที่ฆ่าเชื้อแล้ว รูปเปลือยขนาดใหญ่ของศิลปินในท่ายืนของวินัส จากผลงาน “The Birth of Venus” ศัลยแพทย์และผู้ช่วยสวมเครื่องแต่งตัว ที่ถูกออกแบบขึ้นใหม่ โดยนักออกแบบที่มีชื่อเสียงทางชุดพิธีเฉลิมฉลองต่างๆ ในการผ่าตัดเพอร์ฟอร์แมนซ์ ศิลปินได้ออกแบบกำกับทั้งหมด รวมทั้งดนตรี บทกวี และการเล่น นอกจากนี้ผู้ชมยังสามารถตั้งคำถามได้ในช่วง ขณะการถ่ายทอดสดด้วย เพราะศิลปินยังอยู่ในภาวะของการรู้ตัว ไม่ได้ถูกวางยา สลบด้วยการผ่าตัดทั่วไป ส่วนการผ่าตัดที่แสดงในนิวยอร์กซึ่งเป็นสำนักงาน ของศัลยแพทย์ตกแต่ง แล้วถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมไปยัง แกลลอรี่ Sanda Gering ในโซโฮ (ซึ่งเป็นเขตที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับแกลลอรี่ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ในนครนิวยอร์ก) ศิลปินอยู่ในชุดคำขวัญ นอนอ่านผลงาน การรักษาคำขวัญวิเคราะห์ ในขณะที่ศัลยแพทย์ทำการสอดใส่ซิลิโคนบนใบหน้า ในการทำให้หน้าผาก เหมือนหน้าผากโมนาลิซ่า เมื่อมีคำถามถึงว่าเมื่อไหร่ทั้งหมดจะจบสิ้น ศิลปินตอบว่า จะหยุดก็ต่อเมื่อใบหน้ามีความใกล้เคียงมากเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อเทียบกับที่ประกอบผสมขึ้นด้วยคอมพิวเตอร์ ให้เป็นดังริมฝีปากของยูโรปา คลีแฮมส์รูธยิม (Fichner – Rathus, 1995: 6)

การนำเสนอผลงานของออร์ลิ่ง สร้างการจดจำต่อผู้ชมอย่างยากที่จะลืมเลือน ไม่ว่าผู้ชมจะนิยมชมชอบหรือไม่ก็ตาม และถึงแม้ศิลปินจะไม่เจ็บปวด ในการผ่าตัดปรับเปลี่ยนโฉมหน้าและรูปร่างดังที่ศิลปินบอกกล่าว หากแต่ การถ่ายทอดสดก็ได้นำมาซึ่งความเจ็บปวดสยดสยอง อย่างน่าหวาดกลัวต่อผู้ชม โดยทั่วกัน จัดว่าเป็นการนำเสนอด้วยวิธีการที่ต่างจากที่เคยมีมา ทั้งขบวนการผ่าน การรับรู้ของผู้ชม ที่จะได้เห็นถึงความจริงจัง และความมุ่งมั่นไปสู่จุดสุดยอด แห่งความงามของมนุษย์ ตามการยอมรับในประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก ใบหน้าของศิลปินทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่การสร้างสรรค์ (จนสำเร็จเป็นผลงาน สร้างสรรค์) และการนำเสนอผลงาน พื้นที่นี้สามารถเคลื่อนที่ได้ในทุกๆ หนแห่ง เท่าที่ร่างกายของศิลปินต้องการจะไป โดยไม่จำกัดอยู่กับที่ตั้งในพิพิธภัณฑ์ และแกลลอรี่ นับได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของงานศิลปะแอฟโฟรพร็อซัน

ผลงานประติมากรรม
แกะสลักหินอ่อน"กลุ่มเลาดูน"
(The Laocoon Group)
ศิลปกรรมกรีกช่วง Hellenistic
อายุราวศตวรรษที่ 1
ก่อนคริสตกาล

ภาพ "เลาดูน" ในผลงาน
ชุด Homage to Artist's
โดย พงศเดช ไขยคุตร

ศิลปะซึ่งให้ศิลปินนำเสนอความพิเศษในบริบทหลากหลาย ที่ต่างไปจากผลงานต้นแบบ

การนำเสนอผลงานด้านวิจิตรศิลป์ของ บอติเชลลี ที่สร้างให้ชิ้นแสดงคามงามอันพิสดาร บนฝ่าหอยขนาดใหญ่ ในการบอกเล่าถึง “กำเนิดวินัส” มาเป็นภาพต้นแบบนั้น นับว่าเป็นความกล้าหาญหนึ่งของศิลปินพงศ์เศษไชยคุตร เพราะวินัสที่บอติเชลลีสร้างสรรค์ไว้นั้นคือ หนึ่งในเทพธิดา ซึ่งเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับ บันทึบอยู่ในโลกแห่งศิลปะมาช้านาน การหยิบยืมมาสร้างใหม่ก็เพราะศิลปินต้องการมุ่งชี้ประเด็นอื่น ซึ่งความชัดเจนที่ปรากฏจะแสดงชัดถึงความต้องการของศิลปินที่จะใช้สาวเปลือยและเปลือกหอยเป็นสื่อบอกนัยยะต่อผู้ชม ศิลปินคัดพื้นหลังด้วยความจัดของสีแสด ที่เกิดจากการพิมพ์ทับรวมกันระหว่างสีแดงกับสีเหลือง จัดการเน้นรูปทรงเปลือยที่ขาวโพลนให้เด่นชัดเจนกลางภาพ พร้อมกันนั้นก็ใช้สีน้ำเงินสดเป็นเส้นตัดสร้างรูปทรงรอบนอกทุกรูปทรง เบื้องหน้าคือ สาวเปลือยที่หยิบยืมมาจาก “กำเนิดวินัส” ศิลปินให้ความหมาย เป็นตัวแทนสตรีที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกบริโภครูปทรงย่อยๆ รายรอบชายขาวเป็นหอยแครง ซึ่งมีรูปลักษณะคล้ายฝ่าหอยที่วินัสยืนอยู่ หากแต่หอยแครงเหล่านั้นศิลปินจัดวางให้อยู่บนจานบาง ลอยเปิด-ปิด อยู่ทั่วไป บางมีตะเกียบและส้อม แสดงการบริโภคทั้งกินและเสพ ซึ่งเป็นนัยยะสำคัญของภาพนี้ที่ให้เกิดการตีความต่อไปเองตามจินตนาการ ประสบการณ์และการหยั่งรู้ในด้านต่างๆ ของผู้ชม

ภาพที่ 4 ซึ่งเป็นภาพปิดท้ายของชุดผลงาน การแสดงความเคารพต่อศิลปินก็คือ ภาพที่มีต้นแบบมาจาก “กลุ่มเลาคุน” (The Laocoon Group) ซึ่งศิลปะโรมันลอกมาจากศิลปะกรีกเป็นประติมากรรมหินอ่อนที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานกรุงโรม ประเทศอิตาลี

ในที่นี้จะกล่าวถึงประติมากรรมกลุ่มเลาคุนสำหรับเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำเข้าสู่การต่อของผลงาน “Homage to Artist's” กลุ่มเลาคุนเป็นลักษณะศิลปกรรมกรีกช่วง Hellenistic ศิลปะในช่วงนี้เป็นที่ประจักษ์ว่าประติมากรรม มีทั้งความชำนาญและความมั่นใจสูงยิ่งในการสร้างสรรค์การแสดงออกราวกับลักษณะละคร ซึ่งพบเห็นมากที่สุดในรูปของความรู้และความซับซ้อน นิยมแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในบนสีหน้าอย่างชัดเจนทั้งประติมากรรมสำริดและหินอ่อน ทั้งนี้เพราะศิลปินต้องการให้ใบหน้า

เป็นดังกระจกของอารมณ์ความรู้สึกภายในที่สะท้อนออกมา ความงามภายนอกสำคัญน้อยกว่าอารมณ์ความรู้สึก การคงไว้ซึ่งจินตนาการจะมีเพียงเล็กน้อย ผู้ชมผลงานศิลปะกรีกช่วง Hellenistic จะรับรู้ความรู้สึกจริงๆ ได้ทันที ไม่มุงเน้นความสมดุลระหว่างอารมณ์กับการยับยั้ง ไม่นิยมองค์ประกอบของความสมดุลและความกลมกลืน ดังในประติมากรรมช่วงคลาสสิกมีผ่านมา(Mittler, 1994: 181)

ประติมากรรม “The Laocoon Group” ก็เช่นกัน ถูกสร้างขึ้นมาให้แสดงถึงความตายอันน่าสะพรึง จากเรื่องราวของนักบวช เลาคูน ซึ่งเป็นชาวโทรเจิน แห่งกรุงทรอย สืบเนื่องจากสงครามโทรเจิน (Trojan War) นั้น กรีกได้ส่งของขวัญ ซึ่งเป็นม้าไม้ขนาดยักษ์ 1 ตัว ให้แก่พวกโทรเจิน อ้างว่าสำหรับเทพธิดา Athena แต่ภายในม้าไม้กลับซ่อนทหารกรีกไว้แต่พวกเลาคูนระแวงและสงสัยมาก จึงเตือนผู้คนว่าไม่ควรเปิดประตูรับม้าไม้เข้ามาในเมือง เลาคูนและลูกชายทั้งสองจึงถูกยักษ์พันปีบีบรัด การลงทัณฑ์นี้บางทีอาจเพียงว่าเป็นเทพเจ้าบางทีอาจระบุวา โพไซดอน (Poseidon) ซึ่งสนับสนุนข้างกรีกเป็นผู้ลงมือ 2 พญามารนี้ไปสังหารเลาคูนและบุตรทั้งสอง ให้เจ็บไปตลอดกาล (Fichner – Rathus, 1998 :275 และ Sayre, 1997: 395)

การที่ประติมากรรมช่วง Hellenistic สร้างผลงานมีลักษณะโน้มไปทางละครมากเกินไปนั้น เพราะมีจุดหมายหลักอยู่ที่การแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกภายใน โดยไม่ต้องการเนื้อหาธรรมดๆ ในความเป็นจริงของรูปมนุษย์อีกต่อไปนั้นจะเห็นได้ชัดเจนในเลาคูนและบุตรทั้งสอง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่แสดงออกปฏิกิริยาบงบอพลังรุนแรงสูง ลักษณะเส้นที่หมุนบิด มีผ้าและรอยจีบซับซ้อน กระดาษคลุมทั้งองค์ประกอบ การต่อสู้กับยักษ์นำมาซึ่งความเจ็บปวดทรมาน ปรากฏชัดเจนด้วยสีหน้าท่าทาง การบิดตัวและศีรษะ ทุกส่วนบนร่างกายแสดงความเป็นกลามเนื้อและเอ็นที่เข็งเกร็ง หากพิจารณาถึงโครงสร้างรวมทั้งกลุ่ม จะเห็นว่าเป็นโครงสร้างที่เบี่ยงออกจากจุดกลางแห่งความสมมาตร เปิดทางให้รูปทรงภายใต้โครงสร้างรวมนี้บิดเคลื่อนตัวได้อย่างทรงพลัง การสร้างรูปเลาคูนให้มีขนาดใหญ่และแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงนี้สามารถสะกดสายตาผู้ชมให้จับเคลื่อนอยู่ตรงรูปทรงกลางหลักได้นาน ในการเก็บรายละเอียดทั้งหมดก่อนที่จะเลื่อนไปสู่ส่วนชายและขา ซึ่งเป็นบุตรชายทั้งสองที่ด้านหนึ่งแสดงใบหน้าหงาย ร่างไร้กางอยู่ในการสอครัดพันของงู ซึ่งใบหน้านี้เลื่อนสายตาผู้ชมย้อนกลับขึ้นไปสู่ใบหน้าเลาคูน ในขณะที่

อีกด้านหนึ่งกำลังพยายามปลดพันธนาการที่แน่นหนาออกจากตัว ใบหน้าจึงแสดงออกซึ่งความตกใจและเจ็บปวด ศิลปินแสดงทิศทาง การนำสายตาจากใบหน้า กลับผ่านลำตัว และแขนของเลากูนขึ้นสู่ใบหน้าที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกของเลากูนอีกครั้ง ซึ่งเป็นดังตำแหน่งของจุดรวมสายตา

ต้นแบบจากเลากูน เมื่อมาปรากฏในภาพส่วนที่ 4 ของผลงาน “Homage to Artist's” นั้น เป็นการนำเสนอที่ต่างจากความหมายต้นแบบโดยสิ้นเชิง ในบทบาทใหม่นี้ เลากูนมิใช่นักบวชแห่งโทรเจนอีกต่อไป ดังนั้นการแสดง ความตายอันน่าสะพรึงกลัวออกมาอย่างชัดเจนทั้งสีหน้าและอากัปกริยาจึงมิใช่ ประเด็นสำคัญสำหรับศิลปินพงศ์เดช เพราะศิลปินต้องการเพียงลักษณะ อันสมบูรณ์ทางกายภาพของเลากูนมาเป็นสัญลักษณ์แห่งนัยยะทางเพศ ดังนั้น ลูกชายทั้งสองของเลากูนจึงไม่มีความจำเป็นในภาคนี้ การเจื่อนำมาเพียง เฉพาะเลากูนซึ่งมีอากัปกริยาพลวันอยู่กับงูนั้น ถือว่าเพียงพอต่อการจดจำ การเรียกร้องและดึงดูดผู้ชมเข้าสู่เจตจำนงในบริบทใหม่ที่ศิลปินกำกับให้เป็น ชายหนุ่มล่ำสัน เต็มไปด้วยมัดกล้ามเนื้อแข็งแรงด้วยท่วงท่าเดิมจากต้นแบบ หากแต่อารมณ์ความรู้สึกต่างกันโดยสิ้นเชิง บนใบหน้าที่ได้เต็มไปด้วยหวด เคราถูกสร้างใหม่ให้แสดงความรู้สึกผ่านดวงตาและรอยยิ้ม ที่ให้การรับรู้ ถึงการเรียกร้อง ตอบโตโดยตรงกับผู้ชม ทั้งใบหน้าและท่วงท่าเปิดเผยในเชิง เชิญชวน อสรพิษจากต้นแบบถูกปรับเป็นสัญลักษณ์แห่งบุรุษเพศ นอกจากนี้ ศิลปินยังเน้นสัญลักษณ์ทางเพศเรียงไว้ด้านหลัง ซึ่งศิลปินกล่าวด้วยอารมณ์ขันว่า “มีตัวเลือกหลากหลายแบบ ตามแต่ผู้บริโภคต้องการ” (พงศ์เดช ไชยคุตร, 2551: สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ศิลปินยังสร้างพื้นหลังแตกต่างไปจากภาพส่วนที่ 1, 2 และ 3 กล่าวคือ มีการใช้เส้นชุดขีดตัดกันไปมาในทุกทิศทาง และใช้สีหลายสี ประกอบกับ การจัดวางให้ประชิดชนกับแถบเขียวเข้ม และแถบแดงที่มีการใช้เส้นชุดขีด แสดงการพุ่งสู่จุดกลาง ทิศทางของเส้นที่ต่างกันในแต่ละพื้นที่รวมทั้ง ความตรงข้าม ของคู่สี ต่างร่วมกันสร้างแรงปะทะที่ให้อารมณ์รุนแรงรองรับอยู่ด้านหลังร่างเปลือย ราวกับเป็นภาวะอารมณ์ภายในของบุรุษที่ยืนอิมอยู่กลางภาพนี้

บริบทใหม่ที่ศิลปินพงศ์เดช สร้างสรรค์ขึ้นบอกเล่าและย้ำเตือน ถึงปัญหาสังคม ซึ่งผู้คนต่างรับรู้กัน แต่การยับยั้งไม่เข้มแข็งพอที่จะยุติได้ ถึงกระนั้นก็มีอะไรสิ่งที่จะควรจะให้เสียหายไป การสะกิดผู้ชมโดยผ่านผลงานศิลปะ

ซึ่งถือเป็นกุศโลบายสร้างการจดจำอย่างดียิ่ง ให้ทั้งการเตือนภัยต่อสังคม และให้ชุมชนได้รับรสของศิลปะภาพพิมพ์อย่างเต็มรูปแบบ ด้วยการหยิบยืม ผลงานสำคัญมาเป็นฐานเพื่อปรับเข้าสู่แนวคิดสะกดสังคมชุดนี้เป็นไปด้วยความรู้ คุณต่อศิลปินบรมครูผู้สร้างสรรค์เดิม ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาคม โลก และเป็นแหล่งข้อมูลทางศิลปวิทยาที่สำคัญยิ่ง ดังนั้น การสร้างสรรค์ ผลงานที่มีสาระทางสังคมชุดนี้ จึงเป็นการ“ขอคารวะด้วยความเคารพ แด่ศิลปิน ผู้ยิ่งใหญ่” จาก พงศ์เดช ไชยคุตร

บรรณานุกรม

- พงศ์เดช ไชยคุตร. 2550. นิทรรศการศิลปะภาพพิมพ์ “J, Q, K” โดย รศ.พงศ์เดช ไชยคุตร = J, Q, K Recent Printmaking Pongdej Chaiyakut 3-21 ตุลาคม 2550 ณ หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ธันวาคม 2550 ณ 9 Art Gallery จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: ไซดนาพรินท์.
- พงศ์เดช ไชยคุตร. ศิลปิน. สัมภาษณ์. 18 มีนาคม 2551.
- รสนัน กาสต์. 2548. “มาร์ค คลิน : เลือดเนื้อประกาศตัวตน อาร์ล่อง : หลากหลายหน้าตา ประกาศความงาม.” *Fine Art*. 2, 17: 25-26.
- “Orlan.” 2547. *Fine Art*. 1, 7 (สิงหาคม), 98-99.
- Fichner-Rathus, Lois. 1998. *Understanding Art*. 5th. ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Mittler, Gene A. 1994. *Art in focus*. 3rd.ed. New York : Glencoe.
- Rose, Barbara. 1993. “Is it Art? Orlan and the Transgressive Act.” *Art in America*. 81, 2 (February), 85.
- Rynck, Patrik de. 2004. *How to Read a Painting : Decoding, Understanding and Enjoying the Old Masters*. London: Thames & Hudson.
- Sayre, Henry M. 1997. *A World of Art*. 2nd ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.